

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ У ВОЄННИХ КОНФЛІКТАХ

*Волкова О.О., студентка (гр. ХМ-71мп, ХТФ КПІ ім. Ігоря Сікорського);
Луц Т.Є., ст. вик. (каф. ОППЦБ КПІ ім. Ігоря Сікорського)*

Використання хімічної зброї почалося з давніх-давен. Бойові отруйні речовини почали застосовуватися в часи винаходу людиною стріл. І навіть зараз деякі племена індіанців, що живуть в лісах біля Амазонки, покривають наконечники стріл отрутою, що викликає ураження рухомих нервів, що в свою чергу призводить до повного паралічу жертви та задухи.

Візантіяцями було створено відомий «грецький вогонь», який вони використовували проти арабів, слов'ян та кочівників. До складу «грецького вогню» входили сірка, селітра, сірчана сурма, смола, рослинні масла. Погасити водою його було неможливо. Лише ганчірками, що просякнуті оцтом, або мокрим піском вдавалося збити полум'я. До того ж «грецький вогонь» виділяв удушливий сірчистий газ SO_2 .

В Середніх віках схожі методи застосовували і хрестоносці. Вони викурювали неприятеля з міст та фортець, використовуючи миш'як, сірку та інші ядучі речовини.

Досягнення в хімії ХІХ століття привели до думки, що можна використовувати хімічну зброю у тактичних військових операціях. Пріоритет належав Англії. В 1855 році вона вже мала артилерійські снаряди, що були заповнені оксидом какодила і сумішшю, що містила миш'як з самозаймистою речовиною.

Під час Кримської війни англо-французьке військо намагалось отруїти газами захисників Севастополя. Проте цей план зірвався через невміння правильно використовувати рух вітру.

Цікаво, що хімічна зброя була офіційно заборонена ще до того, як почала використовуватися масово. Заборону на застосування зброї, «єдиною метою якої є поширення задушливих та шкідливих газів» містить Гаазька конвенція 1899 року. Проте ця заборона не зупинила Німеччину під час Першої світової війни [1].

Офіційно початком масштабного застосування хімічної зброї є операція біля річки Іпр, що в Бельгії. Вона була проведена 22 квітня 1915 року німецькими військами. Тоді вони використали хлор і внаслідок цього в перші години число загиблих становило 6 тис. осіб, а 15 тис. отримали різні ушкодження.

У відповідь в 1916 році французькі війська використали проти німецьких військ синильну кислоту як бойову отруйну речовину.

Використання хімічної зброї під час Першої світової шокувало свідомість країн та народів. До її завершення в 1918 році було використано не менше 125 тис. т токсичних хімікатів, кількість жертв лише за офіційними числами становить 1,3 млн осіб, з них 100 тис. смертельних випадків.

Тому під тиском громадськості в 1925 році представники 37 держав у

Женеві було підписано «Протокол про заборону застосування на війні задушливих ядучих або інших подібних газів і бактеріологічних засобів». Цей протокол ратифікували або приєдналися до нього більшість країн світу.

Проте це ніяким чином не вплинуло на генералів: вони були впевнені, що наступна велика війна буде хімічною, і посилено до неї готувалися. В середині тридцятих років німецькими хіміками були розроблені нервово-паралітичні гази, дія яких є смертельною.

Однак Друга світова війна так і не стала газовою: учасники конфлікту не відважились почати масове застосування отруйних речовин. Але гітлерівці активно застосовували гази проти в'язнів концтаборів, використовуючи для цих цілей речовину «Циклон-Б».

Отруйні речовини використовувались під час ірано-іракського конфлікту (обидні сторони), під час громадянського конфлікту в Ємені, хімічна зброя застосовувалась іракськими урядовими військами під час придушення курдських повстань.

Стрімкий розвиток та збільшення запасів хімічної зброї припали на часи Холодної війни, хоча використання її було підтверджене лише у кількох випадках [2].

Аби забезпечити надійний захист від застосування хімічної зброї, у 1993 році було підписано «Конвенцію про заборону хімічної зброї». Нині її ратифікувало 189 держав. Держави, що ратифікують цю конвенцію мають надати Організації із заборони інформацію щодо будь-якої хімічної зброї інформацію щодо будь-якої хімічної зброї, якою вони володіють та інформацію щодо будь-яких хімічних речовин, які застосовуються у їх промисловості. Сторони цієї конвенції мають знищити хімічну зброю, а промислові хімічні речовини, які застосовуються для військових потреб, є предметом інспектування. Торгівля хімічними речовинами має уважно відслідковуватися і у деяких випадках її можуть заборонити. 189-ою державою у списку стала Сомалі, яка ратифікувала конвенцію у червні 2013 року.

Проте сьогодні ще є країни, що не ратифікували і не підписали Конвенцію. Це Ангола, Єгипет, Північна Корея та Південний Судан. Ізраїль та М'янма її підписали, але не ратифікували. Тому є підозри, що ці країни мають запаси хімічної зброї.

В світі вже є країни, які повністю знищили запаси хімічної зброї: Албанія в 2007 році, Південна Корея – 2008 рік, Індія – 2009 рік, Лівія – 2014 рік, Росія – 2017 рік.

Запаси хімічної зброї досі є у США (ліквідовано 90 %), Іраку (не приступив до знищення), Японії (ця країна залишила після війни свої запаси на території Китаю, зараз японці проводять роботу разом з китайцями).

Останнім випадком застосування хімічної зброї була хімічна атака в Думі, що в Сирії. І хоча Сирія в 2013 році підписала і ратифікувала конвенцію, там неодноразово фіксували випадки використання хімічної зброї [3].

Особливу привабливість хімічної зброї викликає ряд причин:

- доступні в продажі реактиви і можливість придбати їх легально;

- можливість приховано доставляти хімічні компоненти до місця здійснення теракту;
- відкрита інформація щодо створення хімічної зброї;
- висока здатність до ураження.

Тому зараз новою загрозою безпеки людства є хімічний тероризм, масштаб якого перевищує наслідки від використання найсучаснішої вогнепальної зброї [4].

І хоча прийняття «Конвенції про заборону хімічної зброї» може сприяти запобіганню хімічного тероризму, однак основний її зміст спрямований на сферу відносин між державами.

Отже, сьогодні фронт науково-дослідних робіт зі створення нових більш ефективних зразків хімічної зброї розширюється. На такі цілі провідними країнами світу витрачаються великі суми грошей і залучаються найкращі наукові сили. Підписана «Конвенція про заборону хімічної зброї» не може повністю гарантувати не використання такої зброї в майбутньому, хоча за положеннями цієї Конвенції запаси хімічної зброї мали бути знищеними до 2005 року. Історія створення і вдосконалення хімічної зброї, досвід сумних подій, що пов'язані з її застосуванням, повинні стати хорошою можливістю для розв'язання цієї глобальної проблеми в інтересах виживання людства [5].

Література

1. Кочін І. В. Особливості діяльності Державної служби медицини катастроф України при ліквідації медико-санітарних наслідків хімічного терористичного акту (повідомлення II) / І. В. Кочін, О. М. Акулова, П. І. Сидоренко, Т. М. Гут, О. О. Гайволя, Д. О. Трошин // Запорожский медицинский журнал. - 2011. - т. 13, № 4. - С. 84-86. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zmzh_2011_13_4_25.
2. Казмірчук Р. В. Аналіз розвитку та основні тенденції застосування хімічної зброї в сучасних збройних конфліктах / Р. В. Казмірчук, В. Г. Безбах // Військово-науковий вісник. — 2009. — Вип. 11. — С. 73-82. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2009_11_6
3. Пунжин С. М. Химическое оружие и международное право / С. М. Пунжин. - Москва : Волтерс Клувер, 2009. — 408 с.
4. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини. Навч. посіб. — 6-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2007, — 332 с.
5. Лисиченко Г.В. Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління / Г.В. Лисиченко, Г.А. Хміль. — К.: «Наукова думка», 2008 р. — 543 с.